

مجله جغرافیا و روابط انسانی، تابستان ۱۳۹۷، دوره ۱، شماره ۱

تحلیل مدیریت شهری و نقش آن در توسعه پایدار شهری

مطالعه موردی شهر اسدآباد

سیاوش مرادی مکری^۱، مریم حیدری کیا^۲

۱- دانشجوی دکتری برنامه ریزی شهری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

۲- دانش آموخته دانشگاه مدیریت قزوین و مدرس دانشگاه

siavashmo1988@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۵/۲۷

تاریخ بازنگری: ۱۳۹۷/۵/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۵/۲۲

چکیده

مدیریت شهری به زبان ساده تمام مراحل پیاده سازی در کالبد و اجتماع شهر است. شهر به عنوان پیچیده ترین مصنوع دست بشر نیازمند مدیریت بادارا بودن طیفی از ادراک و پیچیدگی است. امروزه مدیریت شهرها تحول یافته است. شهرها برای رفاه و آسایش بیشتر شهروندان مدیریت می شوند. مدیریت شهری نقش مهمی در موفقیت و برنامه ها و طرح های توسعه شهری بر عهده دارند این موضوع بخصوص در ارتباط با توسعه شهری اهمیت می یابد. توسعه پایدار ارائه راه حلهایی در مقابل الگو سنتی و کالبدی و اجتماعی، اقتصادی توسعه را شامل میگردد، که بتواند از بروز مسائلی همچون نابودی منابع طبیعی، تخریب اکوسیستمها، رواج بی عدالتی ها، آلودگی، افزایش بی رویه جمعیت و پایین آمدن کیفیت زندگی انسانها جلوگیری کند. این پژوهش مفهوم مدیریت شهری، ارتباط میان توسعه پایدار و مدیریت شهری را در شهر اسدآباد مورد بررسی قرار می دهد. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی تحلیلی و جمع آوری اطلاعات به روش کتابخانه ای و میدانی انجام شده است. با تجزیه و تحلیل سوات و نتایج پژوهش نشان می دهد که مدیریت شهری در دستیابی به پایدار شهر اسدآباد دارای تاثیر مثبت و معنا داری می باشد همینطور همکاری ها و تعامل مدیران شهری در ارتقا شاخص توسعه پایدار شهری تاثیر مثبت و معنا داری دارد.

کلمات کلیدی: مدیریت شهری، توسعه پایدار شهری، اسدآباد

مقدمه و طرح مسئله

شهر به عنوان یک منبع توسعه مطرح است و جایگاه مدیریت شهری در روند توسعه شهر و بهبود سکونتگاههای شهری نقش بسیار مهم و تعیین کننده دارد (فیروزبخت و ربیعی، ۱۳۹۱، ۳). توسعه سریع شهری، در چند دهه معاصر از ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، محیطی و زندگی بشر را تحت تاثیر قرار داده است. مطرح شدن توسعه پایدار، به عنوان شعار اصلی هزاره سوم نیز ناشی از اثرات شهرها برگسترده زیست کره و ابعاد مختلف زندگی انسانی است. بدون شک بحث از پایداری و توسعه پایدار بدون توجه به شهرنشینی بی معنی خواهد بود. طی صد سال اخیر، شهرها درصد زیادی از جمعیت جهان را به سوی خود جذب کرده اند. برای اولین بار در تاریخ تعداد کسانی در شهرها زندگی می کنند، به همان اندازه افراد ساکن در بیرون از شهرها رسیده است. توسعه پایدار و توسعه پایداری شهری طی دهه های اخیر به تدریج به پارادایم نوین و مسلطی در ادبیان نظری علمی رایج در باب توسعه و برنامه ریزی شهری تبدیل شده است. این پارادایم اگرچه ناظر به برداشت ها و تفسیرهای گوناگون می باشد. اما در مجمع بر پایداری و استمرار توسعه برای همگان و نسل های آینده طی زمان و بر همه جانبه نگری ابعاد پیچیده اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فرایند توسعه در سطح یک کشور تاکید دارد. مهمترین دغدغه ای که موجبات تعمق و توجه جدی صاحب نظران و برنامه ریزان شهری را به مفهوم توسعه پایدار شهری جلب نموده، واقعیت رشد شتابان شهرنشینی در جهان امروز و تداوم در آینده از یکسو و رشد حیرت آور چشم گیر کلان شهرها به ویژه در کشورهای جنوب و پیامد های زیانبار آن برای ساکنان این مناطق می باشد. در ترسیم الگو توسعه پایدار شهری محورهایی چون پایداری اقتصادی، پایداری اجتماعی، و فرهنگی و پایداری زیست محیطی نقش راهبردی دارند. در این میان پرداختن به مقوله مدیریت شهری مهم می باشد از آنجایی که بین مدیریت شهری و توسعه پایدار شهری رابطه تنگاتنگی وجود دارد. و رابطه متقابل بین این دو می باشد (رهنمایی، ۱۳۸۵، ۱۷۸).

شهرنشینی یا شهری شدن پایدار، آنچنان شهری شدنی است که از یک سو، امکان زندگی مطابق با کرامت انسانی را در شهرهای موجود و آینده برای نسل هایی که از پی یک دیگر می آیند، فراهم می کند و از سویی دیگر با ملاحظات زیست محیطی همساز و دوستدار محیط است. بدینسان، شهری شدن و شهرنشینی پایدار، توسعه اجتماعی-اقتصادی شهری را به شکلی پیش می برد که حفظ محیط زیست و منابع زمین منجر می شود و از نابودی محیط طبیعی ممانعت به عمل می آورد. به سخن دیگر، شهری شدن و شهرنشینی پایدار برپایه و هماهنگی با ظرفیت اکوسیستم یا نظام طبیعی شکل می گیرد و توسعه می یابد (پیران، ۱۳۸۷، ۲۰۱).

مبانی نظری

تعریف مدیریت شهری

مدیریت به معنای برنامه ریزی، سازماندهی، نظارت و ایجاد انگیزش است. مدیریت شهری باید برای شهر، برنامه ریزهای را به انجام برساند، فعالیت های شهری را سازمان دهد و بر فعالیت های انجام شده نظارت کند و حتی برای انجام بهینه امور، انگیزش نماید (سعید نیا، ۲۰، ۱۳۷۹) به طور کلی مدیریت شهر به عنوان زیر مجموعه ای از حکومت محلی تعریف شده و شهرداری خوانده می شود. مشخصات و ساختار شهرداری در کشورها متفاوت است و هر جامعه ای با توجه به ساختار اقتصادی، اجتماعی، و سیاسی خود تعریف تلقی از مدیریت شهری دارد (مزینی، ۲۱، ۱۳۷۹). مدیریت شهری یعنی برنامه ریز کنترل شده برای دست یابی به کارآمدی و برابری توسعه شهری. مدیریت شهری تنها مدیریت تاسیسات و سازمانهای شهری نیست، بلکه مدیریت فرآیند شهر نشینی، توسعه شهری و انجام مور شهری است به گونه ای که تاسیسات شهری باهم هماهنگ کار کنند که کارآمدی واحد های فضایی شهر (شهر پویا) در سطوح مختلف نظام و بخش های شهری به روش دل خواه و در جهت توسعه پایدار حفظ شود. به این ترتیب ناهماهنگی فضایی در استاندارهای زندگی بین مناطق شهر باید با مدیریت بهینه شهری تا حد ممکن حذف و تعدیل شود (مرصوصی، ۱۳۸۳، ۲۳). مدیریت فرایند بکار گیری موثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه ریزی، سازماندهی، بسیج امکانات، و هدایت و کنترل است (ستاری و همکاران، ۱۳۸۸، ۱۱۱). به عبارت دیگر مدیریت، کار کردن با افرادی و گروهها برای رسیدن به مقاصد سازمان است. مدیریت عامل اصلی و حیات بخش هر سازمان و نهادی است. مدیریت شهری عبارت از اداره امور شهر به منظور ارتقاء مدیریت پایدار و همچنین یک سازمان گسترده متشکل از عناصر و اجزایی غیر رسمی موثر و ذریبیط در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، و کالبدی حیات شهر با هدف اداره، کنترل و هدایت توسعه همه جانبه و پادار شهر مورد نظر (رضویان، ۱۳۸۵، ۱۲). اصطلاح مدیریت شهری تنوع مفهومی گسترده دارد، اما در جومع بندی کلی تعاریف ارائه شده از مدیریت شهری می توان گفت نظام مدیریت شهری عبارت است از سازمان گسترده متشکل از نظام مجزا رسمی و غیر رسمی ذی ربط و موثر در حیطه های های مختلف اجتماعی و کالبدی حیات شهری با هدف اداره، هدایت و کنترل توسعه همه جانبه و پایدار شهر (جوادی، ۱۳۸۱، ۴۷). یکپارچه وظایف مدیریت شهری آماده سازی خدمات لازم برای بهبود استاندارهای زندگی شهری است (لطفی و همکاران، ۱۳۸۸، ۱۰۵). شهر مجموعه ای از فعالیت های انسانی و فیزیکی است و به همین علت ضرورت دارد برای استفاده بهتر از مجموعه فعالیت ها و جلوگیری از هدر رفتن نیروها در آنجا مدیریت اعمال شود. بنابراین مدیریت شهرها با استفاده از مدیریت علمی و آخرین یافته ها در مورد بهترین شیوه های برخورد با منابع انسانی و محیطی پایه عرصه وجود گذاشته است (زیاری، ۱۳۸۴، ۲۳). مدیریت شهری عبارت است از

یک نظام مدیریتی ویژه که در قلمرو جغرافیایی معین به نام شهر مسولیت بهبود توسعه عملکردهای شهری را به عهده دارد.

توسعه پایدار شهری

نظریه توسعه پایدار شهری، حاصل بحث طرفداران محیط زیست در باره مسائل زیست محیطی به خصوص محیط زیست شهری است که به دنبال نظریه (توسعه پایدار) برای حمایت از منابع مالی محیطی ارئه می شود. توسعه پایدار شهری نیازمند شناسایی محدودیت های محیطی بر فعالیت های انسانی در ارتباط با شهرها و تطبیق روش های طراحی در این محوریت هاست. مفهوم توسعه پایدار به تغییرات شهری و به فرم کالبدی شهر توجه دارد و نکاتی مانند برنامه ریزی آموزشی، بهداشتی و رفاه اجتماعی را در بر گرفته است (مجتهدزاده ۱۳۷۸، ۴۷) شهر پایدار می توان شهری دانست که در آن تنوع برقرار باشد و تفکیک و جدایی کالبدی وجود نداشته باشد و تمام طبقه های اجتماعی، امکان بهره گیری از خدمات و تسهیلات رفاهی را داشته باشند. شهر پایدار در روند توسعه پایدار شهری می بایستی ملاحظاتی را در ساختار شهری برای گسترش رضایت اجتماعی و افزایش رفاه شهروندی فراهم کند که بی شک تحقق رفاه، عمومی، بهبود سطح توسعه انسانی پایدار را نیز به همراه خواهد داشت (بمانیان، محمودی نژاد، ۱۳۷۸، ۱۱۴).

اهداف مدیریت شهری

۱. ارتقا شرایط کار و زندگی همه جمعیت شهر با توجه به افراد گروهایی کم درآمد

۲. تشویق توسعه اقتصادی اجتماعی پایدار

۳. حفظت از محیط کالبدی شهر

وظایف مدیریت شهری

از دیدگاه سیاست شهری مطالبات و تقاضای های نام حدود شهروندان از مدیریت شهری عمدتا معطوف به چند مقوله اساسی زیر است:

۱. استفاده از منابع شهری و امکانات و خدماتی که نیاز مبرم زندگی شهری می باشد.

۲. تاثیر گذاری بیشتر بر سازو کار تصمیم گیری های شهری.

۳. فراهم شدن سازکارها و ترتیبات نهادی برای تحقیق بیشتر مشارکت شهروندی در زندگی شهری.

۴. تثبیت قانونمندانانه حقوق و وظایف متقابل شهروندان و مدیریت های شهری.

۵. آماده سازی زیر ساخت های اساسی برای عملکرد کارآمدشهرها.

۶. آماده سازی خدمات لازم برای توسعه منابع انسانی، بهبود بهره وری و بهبود استانداردهای زندگی شهری.

۷. تنظیم فعالیت های تاثیر گذار بخش خصوصی برامنیت، سلامتی و رفاه اجتماعی جمعیت شهری.

۸. آماده ساختن خدمات و تسهیلا لازم برای پشتیبانی فعالیت های مولد و عملیات کارآمد موسسه های خصوصی در نواحی شهر.

مفهوم توسعه شهر

توسعه پایدار طبق تعریفی که در گزارش (برانت لند) شده است مورد پذیرش اکثریت است، توسعه ای که نیازهای حال حاضر بدون در خطر انداختن و تضعیف توانایی نسل آینده در برآوردن نیازهایشان تامین کند. در این تعریف به مفاهیمی چون عدالت درون نسلی و بین نسلی اشاره می کند که از اصول توسعه پایدار است. در تعریفی دیگر از سازمان ملل آمده است، توسعه پایدار توسعه ای است که از نظر اقتصادی پویا و پر بازده و از نظر فناوری متناسب و مطلوب باشد. (ماهنامه شهرداریها، ۱۳۸۵، ۱۵).

توسعه پایدار شهری

چه شهری را می توان پایدار دانست، یکی از صاحب نظران (۱۹۹۹) در پاسخ این پرسش می گوید، شهر پایدار شهری است که به نحوی ساماندهی شده است که تمام شهروندانش را در تامین نیازهایشان توانمند سازد و سطح رفاه آنها بدون اینکه طبیعت آسیب وارد شود و یا شرایط زندگی دیگر افراد به خطر افتد، در زمان حال و آینده ارتقا دهد. به نحوی کاربردی تر کاهیل (۲۰۰۲) یک شهر پایدار را شهری حمل و نقل با پیاده روی و دو چرخه سواری و حمل نقل عمومی است. توسعه پایدار شهر که امروزه یکی از موضوعات اصلی مورد بحث محافل توسعه و برنامه ریزی است، برآیند انگاره های مختلف توسعه است این مفهوم در سال ۱۹۷۲ در کنفرانس توسعه پایدار سوئد به کار برده شد (موسوی، ۱۳۹۱، ۱۷۹) توسعه پایدار شهری به عنوان شاخه مهم در توسعه پایدار، پدیده ای با ابعاد گسترده و پیچیده است که در رشد و تکوین شهرها، عوامل اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی، زیست محیطی و اکولوژیکی را مورد توجه قرار می دهد. آنچه که امروزه مسئله مهم به شمار می رود آگاهی از نقاط ضعف و قوت ابعاد، اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و اکولوژیکی توسعه است که می تواند عاملی مهم در جهت رفع مشکلات و نارسایی مبتلا به خود برای نیل به رفاه اقتصادی و سلامتی اجتماعی جهت رسیدن به توسعه پایدار باشد (حکمت

نیاو موسوی، ۱۳۸۵، ۳۴) راهبرد توسعه پایدار شهری در جهان کنونی، حاصل فرهنگ بکارگیری شناخته‌های بشر از محیط شهری است.

معیارهای پایداری شهری

معیارهای پایداری شهری به شرح زیر می‌باشند:

- تکنولوژی استفاده از انرژی تجدید شونده.

- مجاورت محل کار و مسکن

- کاهش اتلاف وقت و استفاده موثر آن.

ساخت ساختمانهای مقاوم و بادوام.

ایجاد یک سیستم حمل نقل مناسب.

اهداف اصلی راهبرد توسعه شهر

۱. ارتقا مدیریت شهری: ارتقا کیفیت اداره شهر

۲. رشد محلی: با هدف رشد توسعه اقتصادی، افزایش اشتغال، افزایش اشتغال و کاهش فقر شهری (صرافی، ۱۳۸۸،

۶۵۵).

شهرداری و نقش آن در مدیریت شهری

امروزه با افزایش جمعیت در شهرها شاهد بروز مشکلات زیادی از جمله آلودگی هوا، صوتی، آب و مشکلات حمل و نقل درون شهری وحاشیه نشینی هستیم و اگر چه چاره اساسی اندیشیده نشود، این مشکلات در زمینه شهری به صورت مسائلی حاد جلوه می‌کند. جمعیت پذیری شهرها به همکراه مسائل اجتماعی-اقتصادی آنها، شکل تازه ای از شهر، شهر نشینی و شهر گرایی بوجود آورده است. که با آنچه در نیمه اول قرن بیستم در شهرها دیده می‌شود تفاوت بسیاری دارد. در حال حاضر با توجه به اینکه بخش عمده جمعیت کشور در شهرها ساکن هستند لزوم بکارگیری تدابیر موثر از سوی سازمانها و ارگان هایی که در مدیریت شهری نقش تعریف شده ای دارند احساس می‌شود، یکی از این نهادها که نقش محوری در جهت بالا بردن کیفیت زندگی در محیط شهری، فراهم نمودن امکانات و ارائه خدمات را ایفا می‌کند، شهرداری است. و همانطور از تعریف شهرداری مشخص است ((نهادی غیر دولتی که از محل عوارض و مالیات مردم اداره می‌شود) و یا اینکه شهرداری موسسه مستقل وعمومی است که به

منظور اداره امور از قبیل عمران و آبادی، بهداشت، شهر تامین رفاه و آسایش اهالی شهر به عنوان زیستگاهی مطلوب تاسیس شده است. امروزه در کشورهایی پیشرفته جهان وظایف شهرداری ها روزبه روز گسترده تر می شود و شهرداری به ها به عنوان نهاد های مدنی، محلی، عمومی و غیر انتفاعی وظایف بیشتری را بر عهده میگیرند. وظایفی از حفاظت محیط زیست و میراث فرهنگی گرفته تا آموزش دفاع غیر نظامی و اداره تحصیلات غیر دانشگاهی را شامل می شود. گستردگی وظایف شهرداری ها در کشور های توسعه یافته ناشی از نگرش نوینی است که به شهرداری ها به عنوان سازمان مسئول در مدیریت شهری وجود دارد. در اغلب کشورها شهرداریها نقش مهمترین نقش در توسعه شهری دارند، چرا که شهرداریها در سازمان دهی و شکل دهی به شهر مهم ترین نهاد است و در واقع این مدیریت منسجم و هماهنگ شهری است که باعث فعالیت های هم جهت می شود. بطور معمول شهرداری ها «مدیریت شهری» در جهان با اندک تفاوت قابل اغماض از دوجز تشکیل شده اند (شیعه، ۱۳۸۷، ۵۴۸): الف: شوارها یا انجمن های شهر که به مثابه قوه مقننه یا قانون گذار بوده و ناظر بر عملکرد شهرداری بوده و غالباً منتخبین مردم باشند.

ب: دستگاه اجرای شهرداری که وظیف اجرا سس مصوبه های شورها و یا انجمن های شهر و سایر وظایفی که قانون بر عهده شهرداری گذاشته را بر عهده دارند.

چشم انداز سازی: به عنوان مهمترین هدف راهبرد توسعه شهری و قلب برنامه ریز مطرح می باشد

شاید فقدان توجه به نیازهایی معنوی ساکنان شهر به عنوان اصلی ترین عامل خوشبختی و تنها راه نجات بشریت امروز و آینده را در راهبرد توسعه شهری در مسئله چشم انداز جست جو کرد زیرا توجه و برنامه ریزی در این زمینه می تواند خود را در غالب نمادها و منظر های شهری به نمایش بگذارد.

اهداف مدیریت شهری و شهرداری ها

هر نظام و پدیده ای در روند تکاملی خود مجموعه اهدافی را دنبال می نماید و برای رسیدن به این اهداف اقداماتی را انجام می دهد. سیر تحولی جوامع نیز ایفای وظایف و تعقیب اهداف خاصی را برای شهرداریها ایجاب می نماید. هدف تئوریک و کلان سیستم مدیریت شهری و شهرداریها تقویت فرایند توسعه پایدار شهری است، به نحوی که در زمینه و محیط مناسب برای زندگی راحت، امن و کارآمد شهروندان به تناسب ویژگیهای آنان و جامعه مربوط فراهم شود. در قالب اهداف کلان، سه هدف زیر برای تمام شهرداری ها علی رقم تفاوت های فراوان در خصوصیات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی شهرها و کشور تعیین شده است.

۱- ارتقا شرایط کار و زندگی همه جمعیت شهرها با توجه به ویژه به افراد کم درآمد

۲- تشویق توسعه اجتماعی پایدار

۳- حفاظت از محیط کالبدی شهر (دبیر اجرایی کمیسیون سکونتگاه های انسانی سازمان ملل، ۱۳۷۳، ۴، ۵).

اهداف ذکر شده همگی بهم مربوط هستند. مثلاً سرمایه گذاری تولیدی و ایجاد اشتغال و درآمد موجب می شود زندگی افراد جامعه بر بنیانهای پایدار ارتقائ داده شود و در عین حال آینده اقتصادی شهرها می تواند به وسیله عدم کارایی زیر ساخت ها و خدمات با شرایط نامساعد بهداشتی ساکنان مورد تهدید واقع شود. کالبد شهرها نیز به عنوان مکانی مسکونی برای سکونت و کار شهرنشینان از اهمیت خاصی برخوردار است.

وظایف مدیریت شهری و شهرداریها

صرف نظر از اینکه شهرداریها ی مختلف در نقاط متفاوت جهان چه وظایفی را به انجام می رسانند، اصولاً سیر تحولی جوامع ایفای وظایف و تعقیب اهداف خاصی برای مدیریت شهری بطور عام و خاص شهرداری به طور خاص الزامی نموده یا حداقل مورد توجه و تاکید قرار داده است. این اهداف و وظایف اغلب به وسیله سازمانهای وابسته به سازمان ملل تحلیل، معرفی و ترویج میشوند (کازمیان، ۱۳۸۲، ۴۳). در واگذاری وظایف تعیین شده به شهرداریها باید به صورت تدریجی و همگام با تامین و تخصیص امکانات لازم (قانونی، تشکیلاتی، مالی و نیرو انسانی) و نحوه تعیین این امکانات بین شهرداری و سازمانهای دولتی بر اساس دستوالعملهای مشخص صورت گیرد (کازمیان، سعیدی، رضوانی، ۱۳۸۳، ۲۳). در بخش زیر عمده ترین وظایف مدیریت شهری و شهرداریها ذکر شده که در پنج گروه طبقه بندی شده است:

۱- آماده ساختن زیر ساخت های اساسی

۲- آماده ساختن خدمات لازم برای توسعه منابع انسانی، بهبود بهره وری و بهبود استانداردهای زندگی شهرنشینان.

۳- تنظیم فعالیت های بخش خصوصی موثر بر امنیت، سلامتی و رفاه اجتماعی شهروندان

۴- آماده ساختن خدمات تسهیلات لازم برای پشتیبانی فعالیت های مولد و عملیات کارآمد و موسسات خصوصی

در نواحی شهری

۵- برنامه ریزی استراتژیک (کازمیان، ۱۳۷۵).

امروزه شهرداری در جهت حفظ محیط زیست، مبارزه با فقر و محرومیت و انحرافات ناشی از فقر و اعتلای فرهنگی شهر نشینی می کوشد و به عنوان نهادی مدنی برخاسته از مردم در جهت توسعه پایدار و توسعه انسانی گام بر می دارد. در تمام این عرصه ها شهرداری ها نه فقط در زیر بناهای مربوط بلکه در برنامه ریزی، مدیریت و توسعه این عرصه نیز نقش دارند. برای آگاهی از تنوع وظایف که امروزه بر عهده شهرداری ها قرار دارد در جدول زیر وظایف شهرداری های مهم جهان آمده.

جدول شماره ۱-مهمترین وظایف شهرداریها در جهان

کشور	شهر	وظایف مورد تاکید
فرانسه	پاریس	امور فرهنگی، حفاظت از محیط زیست، خدمات رفاهی اجتماعی، جذب سرمایه خارجی، امور اقتصادی و انجام کلیه امور عمرانی شهر، مدیریت ترافیک شهری
اتریش	وین	حفظ میراث فرهنگی، برنامه ریزی ترافیک، احداث مسکن
سوئد	استکهلم	شهرسازی، محیط زیست، اوقات فراغت، واحد امور مدارس، معابر و ترافیک، حمل و نقل و ترافیک، رفاه اجتماعی، دفاع غیر نظامی، ساماندهی صنایع
انگلستان	لندن	مسکن، پارک های محلی، برنامه ریزی محلی، گازرسانی، برق، مدارس و حمل نقل، بهداشت عمومی، برنامه ریزی فراغتی، خانه سازی، کنترل آلودگی هوا، خدمات اجتماعی
آمریکا	لوس آنجلس	امنیت شهر، حفاظت محیط خانه و شهر، حمل نقل، اوقات فراغت، آموزش و فرهنگ، منابع انسانی، توسعه اقتصادی
ژاپن	توکیو	رفاه اجتماعی، آموزش عمومی، بهداشت عمومی، برنامه ریزی شهری، امور فرهنگی و اقتصادی، بندر و اسکله، مقابله با بل های طبیعی
مصر	قاهره	ارائه خدمات شهری و زیر بنایی، مبارزه با حاشیه نشینی، ساخت مسکن، اداره امور حمل نقل عمومی، اعطای امتیازات و پروانه ها
هند	بمبئی	خدمات شهری، دفع فاضلاب، مبارزه با زاغه نشینی، اداره حمل و نقل شهری، احداث تاسیسات و تجهیزات گوناگون شهری و اداره بیمارستان های شهر
چین	پکن	بهداشت، فرهنگ، ورزش، مهد کودک زیبا سازی خیابانها و کوچه های محل، خدمات شهری، سرشماری

کاظمیان، رضوانی ۱۳۸۲، ۱۳

پیشینه تحقیق

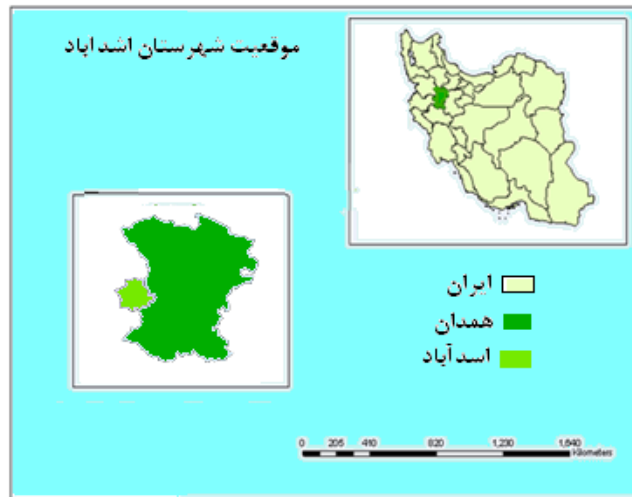
بهترین نمونه از مطالعات انجام شده در خصوص توسعه پایدار شهری، در شهر سیاتل آمریکا، طرح جامعه جدیدی با دستور عمل توسعه پایدار تهیه شده است. در این شهر، مجموعه ای از ۴۰ شاخص به عنوان شاخص شهر پایدار برای ارزیابی کیفیت محیط شهر تعیین شده است که می توان در چهار گروه محیط زیست، جمعیت و منابع، اقتصاد و فرهنگ دسته بندی کرد (سرایی ۱۳۹۲، ۱۸۲). تیموری و همکاران (۱۳۹۱)، پایداری اجتماعی بین مناطق شهر تهران مورد ارزیابی قرار داده و دریافتند که وضعیت پایداری اجتماعی در بین مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران شرایط مساعدی قرار ندارد. ملکی (۱۳۹۰)، در پژوهشی با عنوان سنجش توسعه پایدار در نواحی شهری با استفاده از تکنیک برنامه ریزی، توسعه پایدار نواحی شهری را به عنوان یکی از اهداف اساسی در جغرافیا، در جست و جوی تقویت

ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست - محیطی و کالبدی شهرها دانسته اند. زیاری و همکاران (۱۳۸۸)، در پژوهشی با عنوان بررسی مشارکت شهروندان در امور، از یک ده قبل تاکنون به عنوان عامل اساسی در بررسی مورد توجه است. لطفی و همکاران (۱۳۸۸)، در پژوهش با عنوان مدیریت شهری و جایگاه آن در ارتقای حقوق شهروندان، معتقد قوانین و مقررات شهری را می توان یکی از مهم ترین نقاط اتصال بین مدیریت شهری و شهروندان قلم داد نمود. پور غلام (۱۳۹۲)، در مقاله ایی تحت عنوان «مدیریت و توسعه پایدار شهری» به این نتیجه رسیده است که، پرداختن به مدیریت شهری مستلزم ایجاد شرایط قانونی و ساختارهای سازمانی و اداری جدیدی در کشور است. از جمله اینکه به جایی قوانین کنونی شهرداری، قوانین جامعی تحت عنوان قوانین شهر، تدوین و اجرا گردد، نه آنکه شهرداری ها همچون شرایط فعلی قادر به مداخله در ایجاد امنیت شهری، کنترل بازار، اقتصاد شهری، مدیریت زمین، تولید مسکن شهری و امور دیگر نباشد.

محدوده مورد مطالعه:

شهر اسدآباد بین مدار ۳۴ درجه و ۳۵ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۶۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۷ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۱۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد. این شهر در غرب استان همدان و در همسایگی دو استان کردستان و کرمانشاه قرار گرفته است. این شهر از شمال به شهرستان قروه استان کردستان، از غرب به شهرستانهای سنقر، کلیایی و کنگاور از توابع استان کرمانشاه و از شرق به شهرستانهای بهار و تویسرکان استان همدان محدود می شود.

مساحت شهر اسدآباد در سال ۱۳۹۱ حدود ۹۰۰ هکتار بوده است. که در مقایسه با استان رومی معادل ۶ درصد مساحت استان را اشغال نموده است. با توجه به جمعیت ۵۵۰۰۰ نفری این شهر (طبق سرشماری سال ۹۰) دارای تراکم نسبی ۶۱ نفر در هکتار می باشد. ارتفاع متوسط اسدآباد از سطح دریا ۱۵۸۵ متر است. از لحاظ تقسیمات سیاسی شهرستان اسدآباد دارای ۲ شهر به نام های اسدآباد و آجین، ۲ بخش مرکزی و پیرسلیمان، ۶ دهستان سیدجمال الدین، دربندرود، جلگه، پیرسلیمان، کلیایی، چهاردولی و ۹۹ روستای دارای سکنه است.

تصویر شماره ۱- نقشه شهر اسدآباد در تقسیمات کشور

روش تحقیق

روش انجام تحقیق با توجه به ماهیت کار روش توصیفی تحلیلی و با توجه به همین روشن به مطالعه بررسی و ارزیابی مدیریت شهری و نقش آن در توسعه پایدار شهری در اسدآباد پرداخته می شود. از روش هایی جمع آوری اطلاعات کتابخانه ای و اسنادی و انجام مصاحبه و پرسش نامه مشاهدات میدانی نیز بهره گرفته می شود. برای تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت، تهدید مدیریت شهری، شهر اسدآباد و ارائه راهبردهای ساماندهی مدیریت شهری از مدل برنامه ریزی **SWot** بهره گرفته شده است.

یافته ها

تجزیه و تحلیل مطالعات پایه و تنظیم نتایج در قالب جداول **SWOT**

این مدل، یکی از روش های مدل استفاده عوامل خارجی در قالب مقوله های فرصت ها و تهدید ها و عوامل داخلی اعم از قوتها و ضعف هاست. این روش برای تجزیه و تحلیل عوامل تاثیر گذار و فراروی یک سیستم (شهر، منطقه، روستا و غیره) با استفاده از عوامل درجه بندی با توجه به اهمیت داده شده به هر یک از عوامل تاثیر گذار است. برای تهیه و ساخت جدولی از این عوامل و چگونگی تاثیر گذاری آن ی تحلیل آن مراحل زیر انجام گرفته است:

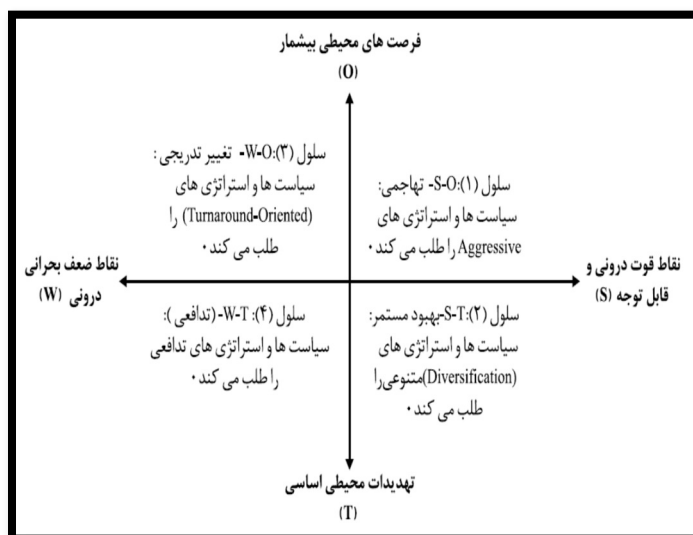
در ستون یک (عوامل خارجی و داخلی)، مهمترین قوت ها، ضعف ها، فرصت ها، و تهدیدها فراروی سیستم نام می بریم:

در ستون دو (وزن) به هریک از عوامل و براساس اثر احتمالی آنها بر موقعیت استراتژیک فعلی سیستم (براساس نتایج یافت های حاصل از شناخت و تجزی و تحلیل وضع موجود) وزنی از یک (مهمترین) تا صفر کم اهمیت ترین می دهیم. هرچقدر وزن بیشتر باشد تاثیر بر موقعیت کنونی و آینده آن بیشتر خواهد بود (جمع ستون به تعداد عوامل، ۱ است).

در ستون سه (درجه بندی)، به هر عامل و براساس اهمیت و موقعیت کنونی سیستم به آن عامل خاص امتیازی ۵ (بسیار خوب) تا ۱ (ضعیف)، براساس یافته های حاصل از شناخت و تجزیه و تحلیل وضع موجود می دهیم. این درجه بندی نشان می دهد که سیستم چگونه به هریک از عوامل خارجی پاسخ می دهد.

در ستون چهار (امتیاز وزنی)، وزن را در درجه هر عامل (ستون ۲ ضرب در ستون ۳) ضرب می کنیم تا به این امتیاز وزنی آن بدست آید. به این ترتیب، برای هر عامل یک امتیاز وزنی از ۱ تا ۵ به دست می آید، که به طور متوسط (میانگین) این امتیاز عدد ۳ است.

سرانجام امتیازات وزنی تمام عوامل خارجی و داخلی در ستون ۴ را به طور جداگانه با یک دیگر جمع میزنیم و امتیاز وزنی را محاسبه می کنیم. امتیاز وزنی کل نشان می دهد که یک سیستم چگونه به عوامل و نیروهای موجود و بالقوه در محیط بیرونی اش پاسخ می دهد. همیشه امتیاز وزنی کل در یک سیستم در یک زمینه عدد ۳ است. چنانچه بالاتر از آن باشد اهمیت آن بیشتر و اگر کمتر از آن باشد، از اهمیت و تاثیر گذاری کمتری برخوردار است.

شکل ۲- تجزیه و تحلیل SWOT

جدول شماره ۲- نقاط قوت (S) مدیریت شهری شهر اسدآباد

امتیاز	درجه بندی	وزن	S1-نقاط قوت
۱۶/۰	۴	۰/۰۴	S2-تمایل شهروندان به مشارکت و مسولیت پذیری
۰/۰۳	۳	۰/۰۱	S3-آگاهی از قوانین حوزه‌ی شهرداری و رعایت آنها
۰/۰۹	۳	۰/۰۳	S4-توجه به محیط زیست شهری در اجرای طرح های از سوی مسئولان
۰/۰۶	۳	۰/۰۲	S5-تسهیلات برای رسیدگی به شکایت های شهروندی
۰/۰۸	۴	۰/۰۲	S6-شفافیت نسبی در مورد تخلفات اداری
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	S7-واگذاری بخشی از وظایف شهرداری به بخش خصوصی
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	S8-ایجاد مدیریت خاص جهت رسیدگی به امور شهری حاشیه ای شهر
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	S9-کنترل و مدیریت بهینه زمین
۰/۱۰	۲	۰/۰۵	S10-افزایش نسبی رضایت شهروندان
۰/۰۹	۳	۰/۰۳	S11-کنترل و مدیریت بهینه زمین
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	S12-برگزاری دوره هایی آموزشی برای پرسنل شهرداری
۰/۸۰		۰/۳۱	

جدول شماره ۳- نقاط ضعف مدیریت شهر اسدآباد

امتیاز	درجه بندی	وزن	نقاط ضعف W
۰/۰۵	۱	۰/۰۵	W1=اعمال نفوذ و دخالت افراد غیر مسئول
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	W2=نبود نظر خواهی از شهروندان و عدم مشارکت مطلوب آنها در فرآیند تهیه و اجرای طرح ا
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	هماهنگی ضعیف بین نهاد های شهری
۰/۰۲	۱	۰/۰۲	W3=نبود پاسخ گویی قوانین شهری حاضر به نیازهایی جدید و همچنین ضعف قانون مندی
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	W4=نبود پاسخ مناسب شهرداری به خواسته شهروندان
۰/۰۲	۱	۰/۰۲	W5=به صرف نبودن هزینه وز مان و طرح و نبود شفافیت در این
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	W6=همکاری ضعیف بین نهاد های اداره شهر با بخش خصوصی و نهاد های مردمی
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	W7=ضعف پاسخ گویی و مسولیت پذیری مسولان
۰/۰۲	۱	۰/۰۲	W8=نبود دسترسی مساوی مناطق به امکانات
۰/۱۰	۲	۰/۰۵	W9=استفاده از افراد غیر متخصص در شهرداری
۰/۱۲	۲	۰/۰۶	W10=وجود فساد اداری و روحیه رانتی
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	W11=نگرش نا مطلوب شهروندان به شهرداری
۰/۰۴	۲	۰/۰۲	W12=نبود تامین بودجه لازم شهرداری به دلیل خود کفایی آنها و نبود درآمد پایدار
۰/۶۷		۰/۴۵	

طبق مشاهدات و بررسی انجام شده، تمایل شهروندان به مشارکت پذیری و ایجاد مدیریت خاص برای رسیدگی به امور حاشیه ای شهر بیشترین نقاط قوت مدیریت شهری اسدآباد می باشد و دخالت جناح های سیاسی و افراد گروه مختلف ذی نفوذ، وجود فساد اداری و روحیه رانتی، بیشترین نقاط ضعف در مدیریت شهری اسدآباد است.

جدول شماره ۴- نقاط تهدید مدیریت شهری شهر اسدآباد

امتیاز	درجه بندی	وزن	تهدید
۰/۰۵	۱	۰/۰۵	T1= اعمال نفوذ افراد غیر مسئول
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	T2= تداوم حاشیه نشینی و سکونتگاههای غیر رسمی
۰/۱۲	۴	۰/۰۳	T3= دخالت جناح های سیاسی و گروههای مختلف ذی نفوذ
۰/۰۶	۳	۰/۰۲	T4= نبود توجه به برنامه ریزی بلند مدت (سستی)
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	T5= اراضی قولنامه ای و نبود راه حل منطقی و قانونی برای حل مشکل (مسکن مهر)
۰/۰۶	۳	۰/۰۲	T6= ضعف قانونمندی
۰/۰۸	۴	۰/۰۲	T7= نبود شایسته سالاری در به کار گیری مدیران متخصص
۰/۰۶	۳	۰/۰۲	T8= نبود زمینه سازی برای مشارکت واقعی مردم در سرنوشت خود
۰/۰۹	۳	۰/۰۳	T9= تضعیف جایگاه شورا و حضور افراد به غیر مرتبط در شورا
		۰/۲۶	

جدول شماره ۵- فرصت های مدیریت شهری شهر اسدآباد

امتیاز	درجه بندی	وزن	فرصت
۰/۱۰	۲	۰/۰۵	O1- امکان هماهنگی همکاری سازنده با دستگاههای دولتی در سطح شهر
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	O2- وجود بستر مناسب جهت واگذاری امور به بخش خصوصی
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	O3 = استفاده از نظر شهروندان در ارائه خدمات
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	O4- افزایش آگاهی مردم و تقاضای روبه افزایش آنها جهت مشارکت
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	O5 - از خدمات الکترونیک به شهروندان
۰/۰۶	۳	۰/۰۲	O6 استفاده از متخصصین شهری در امور مدیریتی
۰/۱۲	۲	۰/۰۶	O7 - توجه به اسدآباد به عنوان یک شهر ترانزیت
۰/۱۵	۳	۰/۰۵	O8- توجه به به اسدآباد با ظرفیت بالا برای توسعه اقتصاد شهری
۰/۷۳		۰/۳۴	

طبق مشاهدات و بررسی انجام شده، تداوم حاشیه نشینی، تضعیف جایگاه شورا و ورد افراد غیر متخصص در شورا بیشترین نقاط تهدید مدیریت شهری شهر اسدآباد می باشد، و استفاده از متخصصین در امور مدیریت شهری بیشترین نقاط قوت در مدیریت شهر اسدآباد است.

در این ماتریس میانگین مجموع نمرات نهایی ۲,۵ می باشد. اگر این میانگین به عدد ۴ برسد، سازمان در برابر عوامل خارجی (فرصت ها و تهدید ها) بسیار عالی و اکثراً نشان داده است. عدد ۱ بیانگر این است که سازمان نتوانسته از فرصت های موجود بهره برداری کند و یا از عواملی که موجب تهدید آن شده است دروری نماید. بر اساس این ماتریس نمره نهایی عوامل خارجی، برابر ۲,۳ است که نشان از این دارد که مدیریت شهری نتوانسته در برابر واکنش مناسبی نشان دهد.

تجزیه تحلیل نقاط ضعف، قوت، فرصت ها و تهدیدهای مدیریت شهری اسدآباد

همان طور از جدول عوامل موثر داخلی و خارجی می بینید، در مدیریت شهری اسدآباد تعداد نقاط قوت داخلی ۱۱ در برابر نقاط ضعف داخلی ۱۳ و تعداد فرصت خارجی ۸ در برابر ۹ تهدید مورد شناسایی قرار گرفته است. بدین ترتیب در مجموع تعداد ۱۹ نقطه قوت و فرصت به عنوان مزیت و تعداد ۲۲ ضعف و تهدید به عنوان محدودیت و تنگنایی پیش روی مدیریت در توسعه شهری پایدار شهر اسدآباد قابل شناسایی است. با توجه به نتایج بدست آمده وجود استفاده از متخصصین شهری در امور مدیریتی به ترتیب با امتیاز وزنی ۰/۱۵ و ۰/۱۲ مهمترین نقاط قوت مدیریت شهری به حساب می آیند. و همچنین دخالت جناح سیاسی و گروه های مختلف ذنفوذ و تداوم حاشیه نشینی و سکونتگاه های غیر رسمی و تضعیف جایگاه شورا و حضور افراد غیر متخصص در شورا شهر و وجود فساد اداری و روحیه رانتی و استفاده از افراد غیر متخصص در شهرداری ها به ترتیب با امتیاز وزنی ۰/۱۲، ۰/۰۹، ۰/۰۰، ۰/۰۱، ۰/۱۰، ۰/۱۲، مهمترین نقاط ضعف مدیریت شهری در جهت توسعه پایدار شهری از دید کارشناسان محسوب می شود.

نتیجه گیری

نتایج پژوهش نشان می دهد که، وضعیت کنونی مدیریت شهری اسدآباد جهت رسیدن توسعه پایدار شهری تناسبی ندارد. همچنین بر اساس این پژوهش دخالت های جناح سیاسی و گروه های مختلف ذنفوذ و، تداوم حاشیه نشینی و سکونتگاه های غیر رسمی و وجود فساد اداری و روحیه رانتی استفاده از افراد غیر متخصص شهری در شهرداری و تضعیف جایگاه شورا و حضور افراد غیر متخصص در شورا شهر، مهمترین موانع اساس بر سر راه مدیریت شهری جهت رسیدن به توسعه پایدار شهری تشخیص داده شدند. از طرف دیگر وجود توجه به شهر اسدآباد با ظرفیت بالا

برای توسعه اقتصادی شهری استفاده از متخصصین شهری در امور شهرداری و ایجاد مدیریت خاص جهت رسیدگی به امور شهر حاشیه شهراسدآباد، به عنوان فرصت های داخلی شناخته شد. و اعمال نفوذ و دخالت افراد غیر مسئول و نبود پاسخ مناسب شهرداری به خواسته های شهروندان و به صرف نبودن هزینه های نامناسب بودن زمان طرح و عدم شفافیت آن نبود توجه به برنامه بلند مدت و نبود زمینه سازی برای مشارکت مردم در سر نوشت خود به عنوان مهمترین تهدید و نقاط ضعف در مدیریت شهری اسدآباد جهت رسیدن توسعه پایدار شهری شناخته شدند.

پیشنهادات

با توجه به نتایج پژوهش جهت برون رفت از وضع موجود می توان راهکارهای زیر ارائه کرد:

- ۱- پاسخ گو کردن مدیران شهری در مقابل مردم.
- ۲- استفاده از متخصصین شهری در امور مدیریتی.
- ۳- زمینه سازی مشارکت واقعی مردم.
- ۴- جلوگیری از دخالت افراد مسئول و جناح های سیاسی در امور شهری.
- ۵- توجه به اقتصاد شهری در جهت خود کفایی مالی برای رسیدن به پایداری شهری.
- ۶- افزایش آگاهی مردم جهت مشارکت.
- ۷- واگذاری امور به بخش خصوصی.
- ۸- هماهنگی سازنده دستگاههای دولت در سطح شهر.
- ۹- توجه به برنامه های بلند مدت.
- ۱۰- از بین بردن فساد اداری و رانت در مدیریت شهری.
- ۱۱- هماهنگی بین زمان و هزینه طرح و شفاف بودن آن.
- ۱۲- هماهنگی بین نهاد های شهری.
- ۱۳- ایجاد مدیریت خاص جهت رسیدگی به امور حاشیه ای.

۱. افتخاری، رکن الدین و مهدوی، داود، (۱۳۸۵)، راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل سوات، دهستان لواسان کوچک، فصلنامه مدرس علوم انسانی، دوره ۱۰، شماره ۲.
۲. تقی زاده، فاطمه، دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، انتشار شهرداری ها، تهران ۱۳۸۵.
۳. حمیده، سارا نوید پرور، محمدرضا، پایداری در شهرها از دیروز تا امروز شماره، فصلنامه هفت شهر، ۱۳۸۶.
۴. رضویان محمد، محمد تقی (۱۳۸۵)، مدیریت عمران شهری، انتشارات پیوند نو، چاپ اول، تهران.
۵. رهنمایی، محمد تقی، (۱۳۸۵)، بررسی ناپایدارهای امنیتی کلان شهر تهران براساس شاخص توسعه پایدار شهری، پژوهش های جغرافیا، شماره ۵۷.
۶. رهنمایی، محمد تقی، مقاله بررسی ناپایداری های امنیتی کلان شهر تهران براساس شاخص های توسعه پایدار شهری، مجله پژوهش های شماره ۵۷، پاییز، ۱۳۸۵.
۷. زیاری، کرامت ا... و همکاران (۱۳۹۲)، بررسی و سنجش عدالت فضایی بهره مندی از خدمات عمومی شهری براساس توزیع جمعیت و قابلیت دسترسی در شهر بابل، نشریه تحقیقات کاربردی در علوم اجتماعی، سال سیزدهم، شماره ۲۸.
۸. ستاری و همکاران (۱۳۸۸)، نگرش بر مفهوم مدیریت شهری حضرت رسول اکرام در شهر مدینه تجلی زیبایی مدیریت شهر در شهر اسلامی، مجله فراسوی مدیریت، سال سوم، شماره ۱۰.
۹. سعید نیا، احمد، مدیریت شهری، جلد ۱۱، تهران سازمان شهرداری های کشور، ۱۳۷۹.
۱۰. صرافانی، مظفر و همکاران (۱۳۷۹)، مفهوم و چالش های شهری، فصلنامه ی مدیریت شهری، شماره ۲، سازمان شهرداریها و دهیاری های کشور، تهران.
۱۱. علوی تبار (۱۳۸۲)، مشارکت در امور شهرها؛ جلد اول: بررسی الگو مشارکت شهروندان در اداره امور شهر (تجارت جهانی و ایران)، انتشارات سازمان شهرداریهای کشور.
۱۲. فیروزبخت، علی؛ ابراهیمی، رضا؛ ربیعی، فرولی اله، ساختار اجتماعی-فرهنگی شهر بارویکرد توسعه پایدار شهری، مطالعه موردی: شهر کرج، جغرافیا پژوهش و برنامه ریزی شهری. سال سوم، شماره نهم، ۱۳۹۱.
۱۳. کاظمی، سید مهدی، (۱۳۷۸)، ارزیابی توسعه پایدار در توسعه شهری، پژوهش موردی شهر قم، رساله دکتری، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۴. کاظمیان، غلام رضا و سعیدی، نوید، امکان سنجی واگذاری وظایف جدید به شهرداری ها، جلد دوم، تهران، انتشارات سازمان شهرداریهای کشور.

۱۵. لطفی، حیدرو همکاران (۱۳۸۸)، مدیریت شهری جایگاه آن در ارتقای حقوق شهروندان، فصلنامه جغرافیایی انسانی، سال دوم، شماره اول.
۱۶. مجتهدزاده، غلامحسین (۱۳۸۷)، معنی و مفهوم توسعه پایدار در مناطق شهری، مجموعه مقالات اولین همایش توسعه پایدار در نواحی شهری تبریز، شهرداری و دانشگاه تبریز.
۱۷. مرصوعی، نفیسه (۱۳۸۳)، توسعه یافتگی و عدالت اجتماعی شهر تهران، فصل نامه پژوهش های اقتصادی، شماره ۱۴.